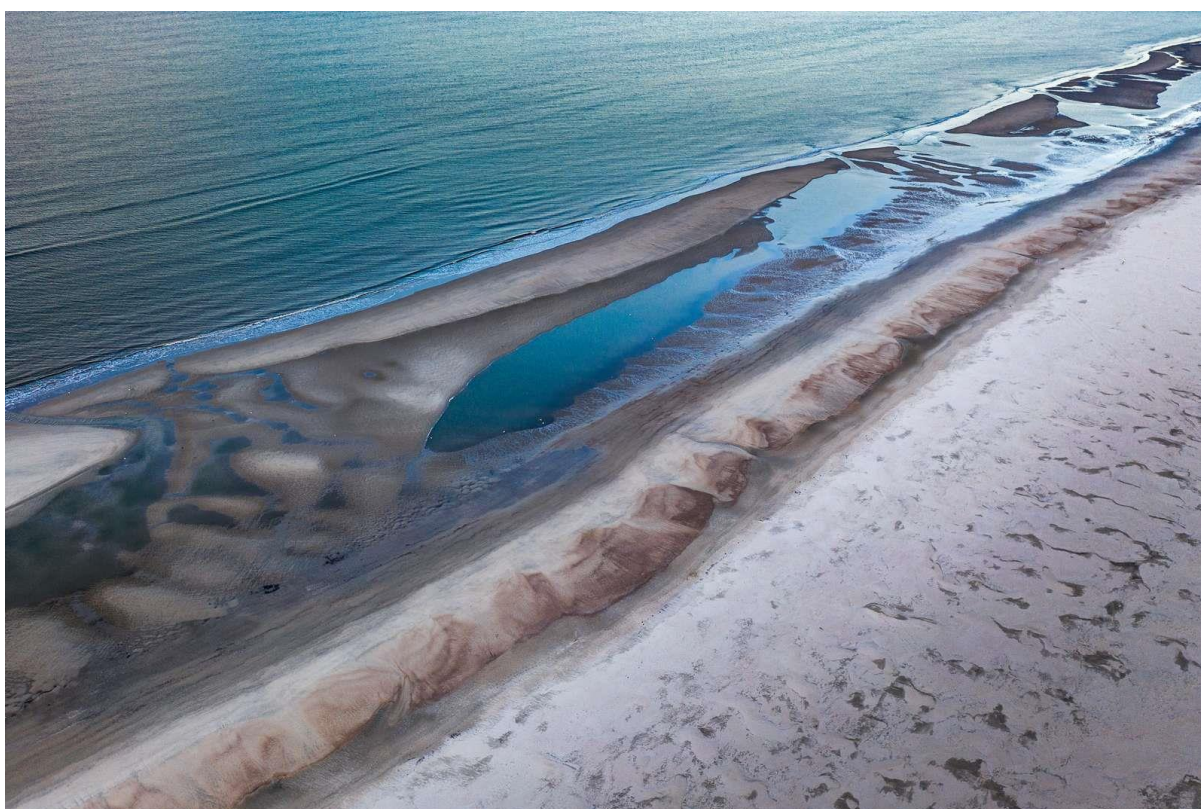

Voortgangsrapportage over 2023

Uitvoeringsprogramma Waddengebied

2021-2026

Bron foto's: beeldbank Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Waddenzee werelderfgoed en Vissersbond

Versie: Definitief

Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026

- Voortgangsrapportage 2023 -

Het Waddengebied is van grote waarde voor ons allemaal

Het Waddengebied is heel bijzonder – de Waddenzee is niet voor niets Werelderfgoed. Het bijzondere getijdensysteem en de ongekend grote verscheidenheid aan landschappen maken het uniek.

Om de kwaliteiten van het Waddengebied veilig te stellen en te versterken, is de Agenda voor het Waddengebied 2050 opgesteld. Met het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026 werken we in het Waddengebied aan de uitvoering van de Agenda. Dit uitvoeringsprogramma bevat 30 initiatieven – opgedeeld in 10 thema's - en vier transities, die bijdragen aan een vitaal en veerkrachtig waddengebied.

Landschap en cultureel erfgoed

Het Waddengebied heeft een bijzonder landschap en een rijke, bewogen historie. Behoud en ontwikkeling van de unieke waarden van het landschap is dan ook van groot belang. Als eerste stap zijn daarom in 2023 deze unieke waarden van het gebied vastgelegd en gevisualiseerd op een kaart.

Recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme zijn belangrijke economische sectoren op de Waddeneilanden. In 2023 is gewerkt aan het programma "grenzeloos genieten", waarmee een impuls wordt gegeven aan duurzame regionale recreatie en toerisme langs de Waddenkust en de noordelijke IJsselmeerkust.

Bereikbaarheid

Een goede en toekomstbestendige bereikbaarheid van de havens en eilanden in het Waddengebied staat onder druk. Daarom is in 2023 een routekaart bereikbaarheid Wadden gemaakt, is een vervolgonderzoek afgerond om te komen tot een oplossing voor de vaarverbinding tussen Holwerd en Ameland en heeft de transitieschets Duurzame Bereikbaarheid opvolging gekregen.

Leefbaarheid

Zorgen over wonen, toekomstbestendig ondernemen en bereikbaarheid zetten de leefbaarheid van de Waddeneilanden onder druk. Daarom is in 2023 het convenant Regio De Waddeneilanden opgesteld met daarin de visie en afspraken voor de toekomst.

Natuur van Wereldklasse

Menselijk medegebruik en ecologie moeten waar nodig beter in balans komen om de Waddennatuur te kunnen behouden en ontwikkelen. Om dit te bereiken, wordt een Beleidskader Natuur Waddenzee opgesteld. In 2023 is een plan van aanpak gemaakt waarin verder is uitgewerkt hoe te komen tot dit beleidskader. Hier gaan we in 2024 mee verder.

Energietransitie

Nederland wil in 2030 de uitstoot van CO2 met minimaal 49 procent hebben verminderd. Daarvoor is een energietransitie nodig. Om de mogelijkheden van de energietransitie in het Waddengebied in beeld te brengen, hebben workshops plaatsgevonden met betrokken overheden voor het ophalen van eerste ideeën. Dit wordt in 2024 verder uitgewerkt.

Havens

De Havens in het Waddengebied zijn belangrijk voor de economische ontwikkeling en zijn een bron van werkgelegenheid. In 2023 is een concept uitvoeringsplan geschreven voor een integrale, maritieme havenontwikkeling, zijn er kansrijke innovaties in beeld gebracht en zijn er in het kader van duurzame havens succesvolle pilots afgerond.

Visserij

Er zijn momenteel veel ontwikkelingen op het gebied van de visserij die niet alleen invloed hebben op voortbestaan en bedrijfsvoering van de sector, maar ook op de samenwerking. Door deze ontwikkelingen, heeft het gesprek over de routekaart visserij nog niet plaats kunnen vinden.

Agrarische sector

Het agrarische landschap is onderdeel van de identiteit van het Waddengebied. Om toekomst te bieden aan de agrarische sector wordt gewerkt aan een zoetwaterstrategie voor het noordelijk kustgebied.

Klimaatverandering

Om klaar te zijn voor klimaatverandering en zeespiegelstijging worden er voor verschillende kustgebieden plannen opgesteld. Zo is in 2023 Concept toekomstagenda Lauwersmeergebied gemaakt en zijn er voor de Friese en Noord-Hollandse kustzone gebiedsdocumenten opgesteld.

[Klik hier voor meer informatie over het uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026](#)

Inhoud

Inleiding.....	4
Methodiek voortgang van de initiatieven en transities	4
Voortgang en mijlpalen transitie.....	5
Transitie bereikbaarheid.....	5
Transitie kust.....	5
Transitie visserij	6
Transitie klimaatadaptatie Waddengebied	6
Voortgang en mijlpalen initiatieven.....	6
Voortgang	6
Mijlpalen	7
Afgeronde initiatieven.....	8
Aandachtspunten.....	9
Voortgang algemene processen.....	10
Organisatie.....	10
Communicatie (UP28).....	10
Kennis (UP24)	11
Monitoring en evaluatie (UP25 en UP26)	11
Financiën.....	12
Voortgang van de leidende principes voor handelen.....	12
Bijlage 1 overzicht initiatieven en transitie	13

Inleiding

Eind 2020 heeft het Bestuurlijk Overleg Waddengebied (BO Waddengebied) de Agenda voor het Waddengebied 2050 vastgesteld. Deze Agenda beschrijft de gezamenlijke ambities voor de Waddenzee en het Waddengebied. Deze staan beschreven in twee hoofddoelstellingen. De ambities die we met elkaar hebben vastgesteld komen (nog) niet overeen met de huidige toestand in de Waddenzee en het Waddengebied. Het verschil tussen de ambitie en de huidige toestand vormt de opgave voor de partijen in het Waddengebied. De opgave pakken we onder andere op door aan de slag te gaan met vier transities en dertig initiatieven, zoals beschreven staat in het Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026. Zie bijlage 1 voor het overzicht van alle initiatieven en transities.

Met de voorliggende voortgangsrapportage wordt jaarlijks de voortgang van de transities en initiatieven in beeld gebracht. Dit gebeurt met medeneming van het handelen volgens de leidende principes uit de Agenda. Het doel van deze voortgangsrapportage is partijen in staat te stellen het gesprek te voeren over geboekte successen, benodigde bijsturing of bijstelling, aandachtspunten en knelpunten. Daarnaast is een publieksversie gemaakt van de voortgangsrapportage, waarin beknopt de voortgang van de verschillende thema's uit het Uitvoeringsprogramma is opgenomen – zie vorige pagina.

Over de toestand en trends van de Waddenzee en het Waddengebied wordt jaarlijks afzonderlijk gerapporteerd. Daarnaast toetsen we elke drie jaar de toestand van de Waddenzee en het Waddengebied aan de gestelde ambities. Hiermee bepalen we de resterende opgave.

Motie De Groot en Dik-Faber

Voordat deze rapportage naar de Tweede Kamer is gestuurd, is deze besproken in het Omgevingsberaad Waddengebied (hierna: Omgevingsberaad) en vastgesteld in het BO Waddengebied van 1 juli 2024. Daarmee wordt ook gedeeltelijk invulling gegeven aan de Motie De Groot en Dik-Faber om jaarlijks te rapporteren over duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied én open landschap¹. Een beeld van het doelbereik wordt elke drie jaar gegeven op basis van de toestand van de Waddenzee en het Waddengebied de gestelde ambities uit de Agenda. In het hoofdstuk over monitoring en evaluatie wordt hier verder op in gegaan.

Methodiek voortgang van de initiatieven en transities

In het Uitvoeringsprogramma zijn vier transities en dertig initiatieven omschreven. Voor alle transities en initiatieven is voortgangsinformatie opgehaald bij de trekker van de transitie of het initiatief. Dit betreft informatie over de voortgang voor de periode januari 2023 tot en met het BO Waddengebied van 17 januari 2024. Daarnaast is informatie opgehaald over het vervolg en zijn de belangrijkste risico's met beheersmaatregelen in kaart gebracht. Indien er wijzigingen waren in het beoogde resultaat, kosten en capaciteit, initiatieftrekker en betrokkenen en in de bijdrage aan de doelen van de Agenda van het Waddengebied is deze informatie ook aangeleverd.

Deze voortgangsrapportage beschrijft de voortgang en adresseert opvallende zaken, zoals behaalde mijlpalen, afgeronde initiatieven en aandachtspunten (grote afwijkingen, ontwikkelingen). De voortgang van UP24 (kennis), UP25 en UP26 (beide over monitoring en evaluatie) en UP28 (communicatie) wordt toegelicht onder algemene processen.

¹ Kamerstuk 2020/21, 35 570 XII, nr. 93 (gewijzigde motie ter vervanging van die gedrukt onder nr. 75)

Voortgang en mijlpalen transities

Bij het opstellen van het Uitvoeringsprogramma Waddengebied is geconstateerd dat er op enkele grote thema's meer nodig is dan de dertig initiatieven. Hier komen verschillende dilemma's en schuurpunten samen en dat vraagt dus om een andere aanpak. Het betreft de volgende vier thema's:

- een goede en toekomstbestendige *bereikbaarheid* van havens en eilanden;
- een integrale ontwikkeling van de *kust*;
- balans tussen natuurkwaliteit en *visserij* in de Waddenzee;
- de meest wenselijke manier van *klimaatadaptatie* in het Waddengebied.

Voor alle vier de genoemde thema's is afgesproken op korte termijn een proces op te zetten dat perspectief schetst in de richting van de agendadoelen. Om hierop voortgang te boeken en naar een oplossing of perspectief toe te werken is een omslag nodig; een transitie. In het Uitvoeringsprogramma is afgesproken dat alle vier de transitiesporen in 2023 een eerste versie van een routekaart opstellen. Met deze routekaart wordt inzichtelijk gemaakt welke stappen op welk moment gezet moeten worden voor het slagen van de transitie.

Transitie bereikbaarheid

In het afgelopen jaar is er gewerkt aan een eerste versie van de routekaart bereikbaarheid Wadden. Deze routekaart is in het BO Waddengebied van januari 2024 vastgesteld. Het doel van de routekaart is te komen tot een goede en toekomstbestendige bereikbaarheid van en naar de eilanden op de lange termijn. Hierin is aandacht voor vier sporen, namelijk verduurzaming van de overtocht en het baggeren, autoluwe overtochten en eilanden, duurzame en logistieke keten en gebiedsontwikkeling door samenhangende mobiliteitskeuzes die passen bij eilander identiteit.

In het voorjaar van 2024 werken de betrokken partijen gezamenlijk aan een plan van aanpak voor het vervolg van de routekaart. Hierin maken zij afspraken over de gezamenlijke aanpak om de bereikbaarheid emissielozer, impactarmer en adaptiever te maken. Ook wordt ingegaan op de werkwijze, de planning en de samenhang met de andere trajecten zoals de concessieverlening, regiodeal Wadden, MIRT Verkenning Bereikbaarheid Ameland (zie UP6 bij afgeronde initiatieven), Duurzame mobiliteit (zie UP5 bij afgeronde initiatieven), PMIEK (Provinciaal Meerjarenprogramma Investerings Energie en Klimaat) en de uitwerking van bereikbaarheidsdoelen (zie kader). Het streven is om in de zomer 2024 het plan van aanpak voor de routekaart 2.0 vast te stellen in het BO Waddengebied. Integraal onderdeel van het vervolg is om samen met de gemeenten een participatieproces met bijeenkomsten te organiseren.

Uitwerking bereikbaarheidsdoelen

Op nationaal niveau worden, onder de vlag van de Mobiliteitsvisie, mobiliteitsdoelen uitgewerkt. Deze uitwerking van de mobiliteitsdoelen zal naast diverse onderdelen van het Uitvoeringsprogramma worden gelegd om te leren en te benutten in de verdere uitwerking van de transitie bereikbaarheid, Beleidskader Natuur Waddenzee (UP1) en de proceslijn "optimaal bereikbaar en verbonden" van het programma brede welvaart van de Waddeneilanden (UP13).

Transitie kust

De routekaart integrale kustontwikkeling is bedoeld om passende uitvoering te geven aan de beschreven uitgangspunten van de Agenda en het Uitvoeringsprogramma. Om tot een eerste aanzet te komen richting de routekaart, hebben de Waddenprovincies het voortouw genomen en gekeken naar de opgaven langs de hele Waddenkust en wat nodig is om te concretiseren en realiseren. De bestuurlijke, juridische en financiële kaders zijn daarin de basis om de juiste invulling te geven aan het gewenste beleid. De ambtelijke projectgroep, bestaande uit trekkers van verschillende initiatieven, heeft het document 'Naar een Routekaart Integrale Kustontwikkeling' opgesteld. Hierin staan de eerste aanbevelingen rondom uitvoering van het Uitvoeringsprogramma en de Agenda. Samengevat zijn de aanbevelingen:

- Agenda voor het Waddengebied 2050 en Uitvoeringsprogramma 2021-2026 verankeren in omgevingsvisies;

- Toewerken naar een integrale financieringsstructuur voor na 2026;
- Zoeken naar ontwikkelruimte binnen de bestuurlijke, juridische en financiële kaders;
- Twee sturende uitgangspunten in integrale kustontwikkeling: (1) systeemherstel en -versterking en (2) samenhang en samenwerking.

Beoogd wordt om dit document in het najaar te bespreken in de Stuurgroep Waddenprovincies en het BO Waddengebied.

Transitie visserij

Er zijn momenteel veel ontwikkelingen op het gebied van de visserij die niet alleen invloed hebben op voortbestaan en bedrijfsvoering, maar ook op de samenwerking. Zo spelen verschillende rechtszaken en heeft een deel van de natuurorganisaties aangegeven geen deel meer te willen uitmaken van het Toekomstperspectief Garnalenvisserij. Dit was niet in de lijn der verwachting toen het Uitvoeringsprogramma werd vastgesteld. Om de transitie visserij goed vorm te geven is de deelname van alle partijen, inclusief de natuurorganisaties noodzakelijk.

Door de verschillende ontwikkelingen, heeft het gesprek over de routekaart visserij nog niet plaats kunnen vinden. Gezien de geschetste omstandigheden zal het ook niet eenvoudig zijn de gesprekken over de routekaart op te starten.

Transitie klimaatadaptatie Waddengebied

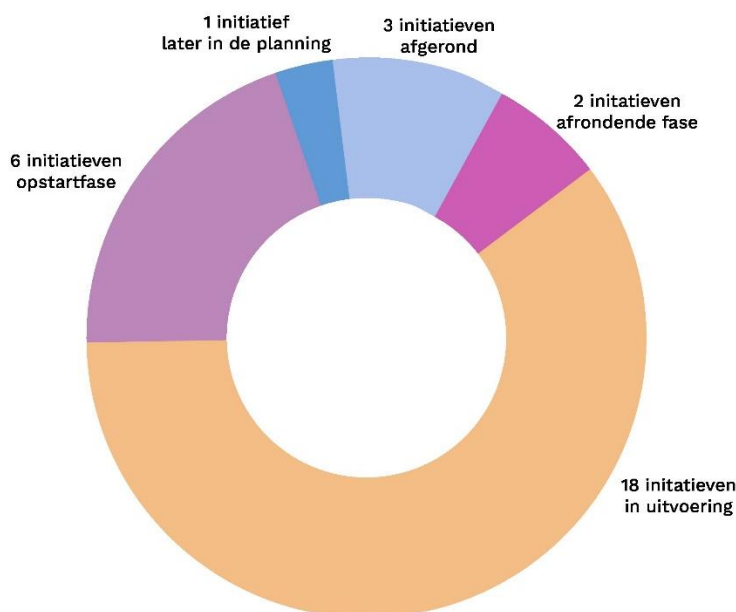
Eind 2023 is door de betrokken waterschappen een concept plan van aanpak, om te komen tot de routekaart klimaatadaptatie, vastgesteld. In dit plan van aanpak zijn de volgende stappen opgenomen:

1. Joint fact finding over hoe de verschillende actoren omgaan met klimaatverandering. Deze is gereed in het voorjaar van 2024.
2. Bij elkaar brengen van prognoses over klimaatverandering en de resultaten van de eerste stap. Hiermee wordt een beeld verkregen van de hiaten en implicaties. Dit is gereed in het voorjaar van 2024.
3. Vorming van een gezamenlijke visie met stakeholders over de aanpak om hiaten op te vullen en implicaties op te lossen. Deze stap wordt voorzien in juni 2024.
4. Eerste versie van de routekaart klimaat is gereed in het najaar van 2024 en wordt naar verwachting besproken in het BO Waddengebied van december 2024.

Voortgang en mijlpalen initiatieven

Voortgang

Er is in 2023 voortgang geboekt voor vrijwel alle initiatieven. Door het verschil in aard en omvang van de initiatieven verschilt de mate van voortgang per initiatief. 29 van de 30 initiatieven zijn reeds gestart (zie figuur 1). Meer dan de helft (18 van de 30 initiatieven) is in uitvoering, andere initiatieven bevinden zich in een afrondende fase (2 initiatieven) of zijn afgerond (3 initiatieven). Een aantal initiatieven is nog in de beginfase/opstartfase (6 van de 30). UP30 (evaluatie planperiode en ontwikkeling nieuw Uitvoeringsprogramma voor de volgende tranche) staat later in de planning en start in 2025. Er kan worden geconcludeerd dat er met elkaar hard is gewerkt aan een duurzaam en toekomstbesteding Waddengebied.

Figuur 1, voortgang van de initiatieven op basis van vijf klassen: afgerond (3x), afroeiende fase (2x), in uitvoering (18x), opstartfase (6x) en later in de planning (1x).

Mijlpalen

De (bestuurlijke) focus lag in 2023 vooral op Beleidskader Natuur Waddenzee (UP1) en de transitie bereikbaarheid (zie hiervoor tekst transitie bereikbaarheid en onder afgeronde initiatieven: UP5 en UP6).

Beleidskader Natuur Waddenzee (UP1)

Menselijk medegebruik en ecologie moeten waar nodig beter in balans komen om de Waddennatuur te kunnen behouden en ontwikkelen. Daarvoor wordt een Beleidskader Natuur Waddenzee ontwikkeld. Op 20 december 2022 is de Kamerbrief met de uitgangspunten voor het Beleidskader Natuur Waddenzee naar de Tweede Kamer gestuurd². Naar aanleiding hiervan is een plan van aanpak opgesteld waarin verder is uitgewerkt hoe te komen tot een Beleidskader. Dit plan is vastgesteld door het BO Waddengebied op 17 januari 2024. Conform het plan van aanpak worden momenteel zeven verschillende deelopdrachten uitgevoerd. In deze deelopdrachten wordt specifiek gekeken naar de ecologische ambitie, toestand en opgave voor de Waddenzeenatuur, sociaaleconomische factoren in het Waddengebied, de juridische meerwaarde van het Beleidskader en welke beleidskeuzes gemaakt moeten worden om de transities uit de Agenda voor het Waddengebied 2050 te ondersteunen om de beweging naar meer natuur te maken.

De Waddenprovincies hebben samen met de kust- en eilandgemeenten een aanpak voorgesteld voor de sociaaleconomische analyse, een van de pijlers van het Beleidskader. Deze gaat uit van een vernieuwing van de Waddenbalans uit 2019 en zal hoogstwaarschijnlijk in het voorjaar van 2024 van start gaan. De analysefase eindigt in het najaar van 2024, met als uitkomst een duidelijke beleidsopgave voor het gebied.

In de vervolgfase (afwegingsfase) worden scenario's ontwikkeld om deze beleidsopgave verder uit te werken. Dit gebeurt in samenwerking met stakeholders en (mede)overheden. Deze scenario's worden op basis van een gedegen systematiek afgewogen ten opzichte van de ecologische en sociaaleconomische impact. Deze systematiek wordt ondergebracht in een aparte deelopdracht voor de analysefase, die momenteel samen met de Waddenacademie wordt uitgewerkt. Het plan van aanpak voor de afwegingsfase is in ontwikkeling.

² Kamerstuk 29 684, nr. 232

Andere initiatieven

Daarnaast is er een aantal mooie mijlpalen geboekt bij verschillende initiatieven. Hieronder zijn een aantal voorbeelden opgenomen:

- In het kader van het *Onderzoeksprogramma ecologische effecten klimaatverandering (UP7)* zijn vijf onderzoeksvoorstellen geselecteerd voor kennisontwikkeling voor het Waddengebied, met de focus op de effecten van klimaatverandering op het Waddengebied;
- *Versterken Lauwersmeergebied (UP9)*. In 2023 is er, samen met alle betrokken partijen, een Toekomstagenda opgesteld voor het Lauwersmeergebied, waarmee inzicht wordt gegeven in de samenhang van de opgaven en gestelde prioriteiten. Onderdeel van deze Toekomstagenda is de uitvoering van maatregelen opgenomen in de Programmatische Aanpak Grote Wateren. Deze richt zich op het herstel van getijdennatuur en een veerkrachtige ecologie in grote wateren. Wettelijke rijksopgaven voor Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water worden gecombineerd en aangevuld met de ambitie voor het realiseren van een grote zoet-zoutverbinding tussen de Waddenzee en het Lauwersmeer. In 2024 wordt gekeken of uitvoeringsprogramma voor het Lauwersmeergebied opgesteld kan worden als vervolg op de Toekomstagenda.
- Er is een kennisnetwerk gelanceerd voor de *zoetwaterstrategie van de landbouw (UP19)*. Met dit kennisnetwerk worden de resultaten van succesvolle pilots gedeeld, zodat deze kunnen worden meegenomen in de lopende gebiedsprocessen.
- *Toetsing en toepassing impactanalyse (UP27)*. In 2023 is de methodiek Impactanalyse gereed gemaakt. Deze is op www.rijksoverheid.nl gepubliceerd³. De methodiek is in 2023 toegepast op het onderhouden van de vaarweg Kornwerderzand - Harlingen (Boontjes). Hierover is de Kamer geïnformeerd in verzamelbrief Wadden voorjaar 2024⁴. De methodiek Impactanalyse zal in het vervolg op alle relevante onderdelen van het Uitvoeringsprogramma Waddengebied worden toegepast. Vanuit het Programmabureau en de trekker van dit initiatief zal de toepassing van de methodiek gestimuleerd en aangejaagd worden.

Afgeronde initiatieven

Er zijn in 2023 drie initiatieven afgerond, namelijk duurzame mobiliteit Waddeneilanden (UP5), het Vervolgonderzoek bereikbaarheid Ameland 2030 (UP6) en Beperking risico's grote containerschepen boven de Waddeneilanden (UP22). Dat deze initiatieven zijn afgerond, betekent niet dat het thema van de Waddenagenda verdwijnt. Duurzame bereikbaarheid van de Waddeneilanden en scheepvaartveiligheid blijven belangrijke thema's.

Duurzame bereikbaarheid Waddeneilanden (UP5)

De afgelopen jaren heeft het "Programma naar een Rijke Waddenzee" gewerkt aan de transitie van Duurzame mobiliteit Waddeneilanden. In 2022 is deze transitiebeschets opgeleverd. De transitiebeschets beschrijft vier sporen waarlangs de transitierichting naar een emissieloos, impactarm en adaptief toekomstig bereikbaarheidssysteem vorm kan worden gegeven. Samen met de betrokken partijen is overeengekomen dat de routekaart bereikbaarheid Wadden (transitie bereikbaarheid) kan worden gezien als de follow up waarin de vier sporen een plaats krijgen. Daarmee is UP5 afgerond.

Vervolgonderzoek bereikbaarheid Ameland 2030 (UP6)

De betrouwbaarheid van de vaarverbinding tussen Holwerd en Ameland staat onder druk. Om te komen tot een betrouwbare en duurzame oplossing voor de veerverbinding tussen Holwerd en Ameland is een vervolgonderzoek Bereikbaarheid Ameland (VBA) 2030 met betrokkenheid vanuit de regionale overheden afgerond. Naar aanleiding van het onderzoek hebben de regionale overheden, diverse natuurorganisaties en Rijkswaterstaat een advies uitgebracht over het vervolg. Op basis van de uitkomsten van het VBA 2030 en de verschillende adviezen is besloten om een

³ [Methodiek Impactanalyse t b v Uitvoeringsprogramma Waddengebied 2021-2026 | Rapport | Rijksoverheid.nl](http://www.rijksoverheid.nl)

⁴ Kamerstukken 29 684, 261

MIRT-verkenning op te starten. Momenteel wordt gewerkt aan de voorbereidende werkzaamheden van de MIRT-verkenning Bereikbaarheid Ameland. Naar verwachting kan in de zomer van 2024 de formele startbeslissing van de verkenning genomen worden. Dit wordt verder opgepakt in samenhang met de transitie bereikbaarheid. Daarmee is UP6 afgerond.

Beperking risico's grote containerschepen boven de Waddeneilanden (UP22)

Naar aanleiding van de ramp met de MSC ZOE zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar de risico's van containerverlies boven de Waddeneilanden onder verschillende weersomstandigheden. Om het Waddengebied te beschermen tegen zulke rampen, is in het kader van de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) samen met de buurlanden een voorstel opgesteld voor aanpassing van de bestaande routeringsmaatregelen boven de Wadden. Dit voorstel is aangenomen en is op 1 juni 2023 van kracht geworden. Het voorstel beschrijft dat Nederland de IMO informeert wanneer (bijvoorbeeld op basis van studies) de waarschuwing aan containerschepen wordt aangepast/aangescherpt, zodat de routeringsmaatregel dienovereenkomstig kan worden aangepast. Daarmee is UP22 afgerond.

Aandachtspunten

Nationaal programma Landelijk gebied

In de zomer zijn de Provinciale Plannen Landelijk Gebied (PPLG's) aangeleverd in het kader van het Nationale Programma Landelijk Gebied (NPLG). Door de val van het Kabinet en het controversieel verklaren van het Transitiefonds zal de planning van het NPLG en PPLG veranderen. Dit heeft mogelijk ook effect op de voortgang van de initiatieven, zoals de integrale aanpak voor de kustzones Fries Programma Waddenkust (UP10) en Noord-Hollandse Waddenkust- en baai (UP11).

Capaciteit

Door capaciteitsproblemen heeft een aantal initiatieven tijdelijk stilgelegen en is er in 2023 met name gefocust op het verkrijgen van capaciteit. Dit geldt voor het Programma Versterking recreatie en toerisme langs de Waddenkust (UP14) en voor het verbeteren van de synergie tussen de monitoring bij vergunningverlening en Basismonitoring (UP26). De werkzaamheden voor deze initiatieven zijn eind 2023 na de aanstelling van nieuwe mensen weer opgepakt.

Programma Eems-Dollard 2050 (UP8)

Het programma Eems-Dollard 2050 beoogt vanaf 2026 te starten met de opschaling van de succesvolle maatregelen, onder de (werk)naam Groeidelta/meegroeiende kustzone. Dit betreft het grootschalig ophogen van laaggelegen (landbouw)gronden met slib, de realisatie van klei-rijperijen voor het versterken van dijken en de realisatie van een binnendijkse slib invang. In de drie jaar voorafgaande verkenning zijn twee knelpunten naar voren gekomen om tot daadwerkelijke uitvoering te komen, namelijk:

1. Het ontbreken van integrale (programma) financiering. Hierdoor treden hoge beheerlasten op, staat de samenhangende uitvoering onder druk en is het moeilijk om private middelen aan te trekken;
2. De juridische verankering van de samenhangende maatregelen in Natura 2000 regelgeving. In de huidige Natura 2000 systematiek kunnen de bijdragen niet goed beoordeeld worden. De regelgeving biedt weinig ruimte om de potentiële ecologische verbetering op waarde in te schatten en daarmee via vergunningen vast te leggen.

Duidelijke afspraken over deze knelpunten vereist inspanning van rijk en regio en zijn voorwaardenscheppend om te komen tot de integrale ontwikkeling van een klimaatadaptieve kustzone. Dit wordt opgepakt in samenhang met de transitie kust.

Waddenzee Visserij Platform (UP20)

Zolang er diverse typen visserij mogelijk blijven op de Waddenzee blijft het Waddenzee Visserij Platform bestaan. Vanuit dit platform vindt de gezamenlijke vertegenwoordiging plaats van de visserij in het Omgevingsberaad. Bij het platform bestond ook de wens om deel te nemen aan het Beheerderscollectief van de Beheerautoriteit Waddenzee (BAW). Inmiddels zijn er afspraken

gemaakt tussen de BAW, het ministerie van LNV en het Waddenzee Visserij Platform over de verbinding tussen het platform en het Beheerderscollectief van de BAW.

Beleidsregels voor drones boven de Waddenzee en Noordzeekustzone (UP21)

In 2023 is door de Waddenautoriteit gewerkt aan een ecologisch onderbouwd voorstel voor beleidsregels voor drones boven de Waddenzee en Noordzeekustzone. Dit heeft geresulteerd in een concept wijzigingsbesluit Bepalingen Burgerluchtverkeer Waddenzee en een concept wijzigingsregeling zonering onbemande luchtvaartuigen. Door onvoorziene implicaties uit de Omgevingswet vindt er een nadere check plaats op de te hanteren gebiedsdefinitie en de impact daarvan voordat de internetconsultatie van deze wijzigingen kan starten.

Voortgang algemene processen

Naast de voortgang van de transities en initiatieven, wordt hieronder de voortgang omschreven van de algemene processen. Dit betreft de voortgang van de organisatie, communicatie, kennis, monitoring en evaluatie en programmafinanciën.

Organisatie

Bij de uitvoering van de initiatieven uit dit Uitvoeringsprogramma zijn veel partijen betrokken. Het eigenaarschap van de Agenda wordt dan ook door veel partijen gedragen. De Agenda en het Uitvoeringsprogramma sluiten aan bij de governance van het Waddengebied zoals die sinds 2020 bestaat. Het BO Waddengebied is de formele opdrachtgever van het Uitvoeringsprogramma. Zij richt zich op strategische besluitvorming over het beleid voor het Waddengebied. De tweede partij is het Omgevingsberaad. Dit is het adviesorgaan, waarin gebruikers van het Waddengebied, maatschappelijke organisaties en de Waddenacademie meedenken. De derde partij is de Beheerautoriteit, die de beheerders van de Waddenzee stimuleert en faciliteert om een Integraal Beheerplan (IBP) Waddenzee te ontwikkelen en uit te voeren.

Sinds de vaststelling van het Uitvoeringsprogramma op 23 februari 2023 heeft twee keer een BO Waddengebied plaatsgevonden. Hierover is de Tweede Kamer eerder geïnformeerd⁵. Het Omgevingsberaad heeft in een tweetal brieven advies uitgebracht op de verschillende onderdelen van het Uitvoeringsprogramma die in het BO Waddengebied op de agenda stonden⁶. Door de Beheerautoriteit is een eerste versie van het IBP opgesteld. Deze is in juni 2023 naar de Tweede Kamer gestuurd⁷. Het MT Rijk Regio Wadden is vier keer bij elkaar geweest, onder andere ter voorbereiding op een effectieve en efficiënte besluitvorming van het BO Waddengebied.

De coördinatie van de uitvoering verloopt via het programmabureau, bestaande uit vertegenwoordiging vanuit het rijk, de provincies en de stakeholders. De organisaties die aan het onderdelen van het Uitvoeringsprogramma werken, hebben hun eigen verantwoordelijkheid voor de uitvoering daarvan. Er zijn in 2023 twee voortgangsbijeenkomsten met trekkers van de initiatieven van het Uitvoeringsprogramma geweest. De deelnemers aan deze overleggen fungeren als klankbord voor het programmabureau. Tijdens het eerste overleg zijn met name stappen gezet met betrekking tot het monitoringsproces over de voortgang van het Uitvoeringsprogramma en is elkaar geïnformeerd over de voortgang, inhoud, proces en mogelijke kansen en belemmeringen van de uitvoering. Tijdens het tweede overleg zijn stappen gezet ten aanzien van de transitie kust en is gesproken over het handelen volgens de leidende principes (zie ook hoofdstuk over de leidende principes).

Communicatie (UP28)

De communicatie van het Uitvoeringsprogramma richt zich met name op het uitdragen van een eenduidige boodschap over alles wat met het Uitvoeringsprogramma te maken heeft en op het

⁵ Kamerstukken 29 684, 261

⁶ <https://www.waddenzee.nl/overheid/omgevingsberaad-waddengebied/adviezen/>

⁷ Kamerstuk 29 684 nr r. 250, Vergaderjaar 2022–2023

faciliteren van de dialoog tussen de betrokken partijen. Een werkgroep, bestaande uit betrokken partijen, heeft een communicatiestrategie met daarin communicatiedoelen opgesteld. Deze strategie is vastgesteld in het BO Waddengebied van januari 2024.

In 2024 wordt verder gewerkt aan de ontwikkeling van communicatiemiddelen. Dit zijn onder andere een communicatiekalender, een toolkit, catalogus, interne presentatie/video, huisstijl, nieuwsbrief en een fysieke waddenbijeenkomst.

Kennis (UP24)

In juni 2021 is de Waddenacademie door het BO Waddengebied als kennisregisseur benoemd. De kennisregisseur is verantwoordelijk voor het opstellen van gezamenlijke kennisagenda('s) (gekoppeld aan vragen over beleid, beheer en gebruik van het Waddengebied), kennisontwikkeling, kennisdeling en kennisevaluatie. Onderdeel hiervan is ook de bijdrage aan de producten onder het Beleidskader Natuur Waddenzee, zoals hierboven beschreven.

In 2023 zijn er verschillende activiteiten verricht en onderzoeken afgerond die bijdragen aan de vraagarticulatie van kennisvragen, kennisontwikkeling, kennisdeling en kennisevaluatie. Zo is een rapport afgerond over de ecologische effecten van de garnalenvisserij, zijn er in het kader van de kennisontwikkeling verschillende rapporten opgesteld over de bereikbaarheid van Ameland in 2030 (UP6) en zijn er symposia georganiseerd om de kennis te delen. De volledige lijst van publicaties is te vinden op <https://www.waddenacademie.nl/>.

In 2024 werkt de Waddenacademie onder andere verder aan de ontwikkeling van de kennisagenda Toekomstbestendige sedimenthuishouding Waddenzee, de kennisagenda Toekomstbestendige zoetwaterhuishouding Waddengebied, de Staat van de Waddenzee natuur en het Beleidskader Natuur Waddenzee (zie ook UP1).

Monitoring en evaluatie (UP25 en UP26)

Om het verschil tussen de hoofddoelstellingen van de Agenda en de huidige toestand van de Waddenzee en Waddengebied te overbruggen, zijn de vier transities en dertig initiatieven opgesteld. Om een goed beeld te krijgen van de voortgang van de initiatieven en doelen vanuit de Agenda van het Waddengebied, vindt monitoring en evaluatie plaats. Monitoring vindt plaats op twee manieren: 1) via de voorliggende rapportage wordt jaarlijks de voortgang van de UP-initiatieven weergegeven, 2) de jaarlijkse rapportage over de toestand van de Waddenzee door de Waddenacademie middels de basismonitoring.

Evaluatie gebeurt door elke drie jaar de toestand van de Waddenzee en het Waddengebied te vergelijken met de hoofddoelstellingen en zo de overgebleven opgave te bepalen. De monitoring en evaluatie tezamen is een uitwerking van de motie De Groot en Dik Faber⁸.

In het kader van de monitoring van de Waddenzee is gestart aan de Staat van de Waddenzeenatuur door de Waddenacademie in samenwerking met het CBS. Dit document bestaat uit een set indicatoren die samen een geaggregeerd beeld geven van de leefgebieden, soorten en menselijke invloeden. In 2023 is de opzet van de rapportage over de toestand en trends van de Waddenzee opgesteld. Voor de invulling wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de bestaande Basismonitoring. De Waddenprovincies hebben samen met de kust- en eilandgemeenten een aanpak voorgesteld voor de sociaaleconomische analyse van het Waddengebied, zoals hierboven beschreven onder Beleidskader Natuur Waddenzee (UP1).

Vanaf medio 2024 wordt jaarlijks aan de Tweede Kamer gerapporteerd over monitoring (voortgang initiatieven en toestand van de Waddenzee). De eerste evaluatie over het bereiken van de hoofddoelstelling van de Waddenzee wordt eind 2024 verwacht. Hierover wordt de Kamer geïnformeerd in de voortgangsrapportage van 2025. De sociaaleconomische analyse voor het Waddengebied zal hoogstwaarschijnlijk in het voorjaar van 2024 van start gaan.

⁸ Kamerstuk 2020/21, 35 570 XII, nr. 93

Financiën

In het Uitvoeringsprogramma zijn programmakosten gereserveerd om bepaalde inzet vanuit stakeholders te vergoeden, daar waar deze verder reikt dan het behartigen van sectorale belangen en deze ten goede komt aan het behalen van de doelen uit het Uitvoeringsprogramma. Hiervoor was in 2023 € 140.000 beschikbaar, gefinancierd vanuit de provincies en het rijk. Voor de periode 2024 tot en met 2026 zijn er door de provincies en het rijk weer middelen beschikbaar gesteld voor de financiering van het programma.

Daarnaast zal ook een gesprek gevoerd worden met de andere betrokken partijen om te bekijken of er vanuit alle overheden één budget voor het geheel kan komen om vanuit de diverse overheden de programmabureaunkosten te dekken.

Voortgang van de leidende principes voor handelen

Naast de transities en initiatieven, zijn in het Uitvoeringsprogramma negen leidende principes benoemd. Deze leidende principes geven richting aan het handelen en de samenwerking in het Waddengebied. De monitoring van het handelen volgens de leidende principes uit de Agenda is ook onderdeel van deze voortgangsrapportage.

De focus van het Uitvoeringsprogramma lag in het afgelopen jaar vooral op het opstarten van de projecten binnen de transities en initiatieven. Daarmee is er minder aandacht geweest voor het handelen volgens de leidende principes. Dat wil echter niet zeggen dat er niet is gewerkt volgens de leidende principes, al gebeurde dit dat vaak onbewust. Er kan geconcludeerd worden dat de bewustwording van het handelen volgens de leidende principes kan worden verbeterd – we moeten van onbewust bekwaam naar bewust bekwaam. Hier gaan we mee aan de slag in 2024.

Tijdens een van de voortgangsbijeenkomsten van Uitvoeringsprogramma Waddengebied is het gesprek over de leidende principes voor handelen opgestart met alle betrokken partijen. Er is aan de hand van drie leidende principes (1) ruimte voor bewoners, (5) oplossingen zijn altijd integraal en (9) samen verantwoordelijk gesprek gevoerd en verder verkend wat goed gaat en wat verbeterpunten zijn. Het gesprek over de leidende principes zal worden gecontinueerd in de voortgangsbijeenkomsten in 2024.

Bijlage 1 overzicht initiatieven en transitie

Dit is een aparte bijlage.